

הנוף מפנה את מקומה לועקה קורעת צעיפים כשמדובר בזיוף רגשי: "אמור לי דברים פשוטים! אל לך לעבות את קולך ולהאפילו בדברך איתי... / אהבתי ניפצו את החלון / ושברו את הדלת, ערטלו את הקיר / והרסו את עמוד התיכון של ביתי".

הכותרת 'שירה של אורידיקה' היא המפתח המיתי לשיר, שעניינו עייפות ממאבק קיומי, התכנסות פנימה וויתור. אני "מוחה את החשכה

מעיני", כותבת המשוררת, שענינה לא טחו מראות את האמת. כזכור, שירו של אורפיאוס נגע מאוד ללבם של פלוטו ופרספונה, ואילו כאן שר צלו "מוזיקה שאינה נשמעת". ובניגוד לאורפיאוס, שהפנה מבטו לאחור ואיבד את אורידיקה שלו, כאן היא זו החושבת לפנות לאחור, והפעם כאשת לוט, "אל הדומיה המלאה תנומות". בשיר אחר הדבר כבר נאמר מפורשות: "הוא גולם גיה, אדון / של אופקים, גרם אדמה / היא נציב מלח, / נטיף מר / של דמעות שחונות". ועם 'אדון האש הקרה' יש לה פגישות

ריבה רובין
גבישי רוח

מאגזין: נחמד לטם

תמונת: ארי לשרית

שתיקות ממרחקי זמן. כאשה המשתחררת בפסיקה רבנית מלפיתת הטבו הדתית, מרשה המשוררת לעצמה את חירות האמירה האירונית: "חלמתי שאמרת כי אינני טבני" וכן בשיר 'בשורה מברסלב'.

אחד הנושאים השזורים עמוק בשירים בנימות שונות הוא הזקנה והמוות, על פס הזמן. בשיר 'שרידים' צורך וחלום הן מילים נרדפות לקיים, לחולף ולממדי הזמן המשתנים. כותרת השיר נאחזת בחומק, מנקודת מבטה של הדוברת המודעת, המדחיקה את הזקנה. ההדחקה היא גם בעצם ההשתקעות בזיכרון מאהבת נעורים. בצד כאב ואשמה על מוות ואובדן (בשיר הקינה לאביה 'הסתלקותו של ג'ינג'י') ישנה גם נימה אחרת, של השלמה מרוככת, בדמות המלאך שנשיקתו הגדולה חיממה פני "אשה מחוקה שענינה עצומות" בחוסר סכיזי "והוא עטף אותה / בחלוקן הצמרי".

אסיים בציון השיר הפותח, שהוא שיר ארספואטי, המסמך את "קודש הקודשים" לאמת הכמוסה והתמציתית המצויה "בלשכה שלפני ולפנים", נחלתם של המשוררים 'רודפי אמת ונוטריה'. כאן שמורים הדברים כבתוך גלעין פרי המבטיח נביטה וצמיחה. ואמנם כך, שהרי השירה קולטת גם דברים שמעבר לטווח הראייה.

יערה בן-דוד

בשירים העץ הוא חי ודומם כאחד. השיר 'עץ המזוות', למשל, יכול לשמש אילוסטרציה לציור החזותי: "מן הגזע ופאותיו העבות, / עד המותניים, חיוניות / בעץ הלבן הלח, / גדלות דמויות אנוש". "אלו מזוותי", מצהירה רובין: בני משפחה - אם ואחים, החברה הממתינה למותה, "אשה מחוקה שענינה עצומות", בן זוג לשעבר בשיר שכותרתו אירונית: 'תקשורת בין מינית' ועוד.

קצב חיים מיוחד רוחש בשירים, והם מצטיינים בציוריות שופעת, הפתוחה לגוני האור: "עץ תועה ניצב בלובנו / ככלה המומה בצד השביל / והאור המזדחל מן הצל / עמום כבדיל". אבל העץ ושלוחותיו המטאפוריות הם גם ביטוי עקיף למחזוריות ולהתחדשות. בהעדפתה לפעמים את האמירה העקיפה, נתלית המשוררת בשלל השתמעויותיו, כגון: "מתחת לפרוות / הדשא המצטמח / אצבע מסוקסת גישה אחר אצבע / וטבעת צמיחה נחרטה".

השיר היפהפה 'קומראן' מזכיר מאוד את כתיבתה של אסתר ראב, ובדומה לשירי טבע אחרים בקובץ, משמש כאן הנוף אמצעי לביטוי מהורהר, הגותי ורגשי. משוקע בו אתוס קולקטיבי וכל כולו גביש צלול הלוכד בתוכו "מלמול עננים" ו"מערות פוערות פיהן" - תמונה שהיא שיח מטאפורי החובק את שני הממדים הקוסמיים של ארץ ושמים. תנועת הסחרור המעגלית מתזת מעלה, מטה ופנימה והנוף מתדובב "באנקת מאה שופרות". לכאורה, שיר נוף לכל דבר, ובכל זאת כל כך דומיננטית הארוטיקה הכובשת שבו, כמו גם בשירים רבים אחרים. אחת הדוגמאות לכך היא 'פרוות אור': "בדרך מן הגליל האדמה / תופחת שדיים רכים / מתחת לפרוות אור / ואחר כך כורעת צהובה מבעד לירוק / אל נקיקים מוצלים עמוקים".

בשירים תיאוריים אחרים, שבהם לכאורה מוסט הדגש מהנוף כאמצעי מטאפורי, ומצוירים דיוקנאות שונים על רקעו, עדיין משמש תיאור המקום אמצעי לערטול מן המוסכמות ולחשיפה אמפתית של מאוויים אנושיים כמוסים. 'בעירום' - הנשים בכפר קאסם "הולכות בשלווה" בסמטאות כשהן מכוסות מכף רגל ועד ראש. "הכל כשורה / עד שהקיר המתרום / כגב ששופשף עד ורדרדות בידיים אוהבות / זוהר בועת האור הגדול".

הקונטורים בעולמה השירי של ריבה רובין הם פעם חדים ומוצקים ופעם רכים ומעוגלים: הדבר משתקף מצד אחד בשירים בעלי מצלול שורק, המבטא מתח בקשר בינאיש: "אני גולשת / לתוך צחוק הנחשי, שאת חפוזנו אני שומעת / רק בהקשבה מדויקת וחרישית... אתה מלחשש אותי פנימה, אל תוך חומך הנחשי / משוננת ובטוחה". מצד שני, אנתנו הולכים שבי אחר המצלול הרך במקומות שבהם מתחברת המשוררת לטבע, לאהבה ולשמחת החיים: "עלים חלקים גלגלו אגלי גשם / כיין על לשונות", נפלא וסוגסטיבי. אבל לא פעם הנימה הלירית המאופקת בתיאורי

גאולה להרף עין, בשיר המאוחר מנגנות העייפות והאכזבה, וכבר אין בו שום גואל. בשיר המאוחר יש חוכמה אחרת המבשרת שיש משהו מהגאולה ביכולת להכיל את הייאוש וביכולת למנוע אותו מלגרום כאב יתר, ודי אך בזה: "שם יכאב לא יכאב מדי". כדבריה של רות קרטון-בלום: "הרושם הנוצר הוא שהדרך היחידה להשגת הגאולה היא באמצעות הנמכת המושג גאולה" (עמ' 120).

מרדכי גלדמן

"מוחה את החשכה מעיני"

ריבה רובין: גבישי רוח, מאנגלית: גיורא לשם, הוצאת קשב לשירה 2010, עמ' 63

המשוררת ריבה רובין, ילידת יוהנסבורג, עלתה לארץ ב-1963 עקב התנגדותה למשטר האפרטהייד בדרום אפריקה. כאן פעלה רבות להתוודעותו של הקורא הישראלי ליוצרים ישראלים שאינם כותבים עברית. כתיבתה, המושרשת בנופי הארץ, מוכיחה שמשורר יכול לא לכתוב בשפת המקום ובכל זאת להרגיש שייכות רבה אליו.

בתרגום של קובץ שיריה השישי גבישי רוח מהדהדת ללא הרף השפה העברית על השתמעויותיה. ראוי לציין, שלא תמיד כך קורה בשירה מתורגמת. אצל רובין ניכר החיבור האמיץ בין שתי הלשונות, גם הודות לעבודת המתרגם, גיורא לשם. ויש להוסיף כי אף ששפת כתיבתה של המשוררת אינה עברית, היא עצמה עסקה לא מעט בתרגומים מעברית לאנגלית, כך שההתנהלות במסלול לשוני דו-סטרי נהירה לה היטב.

גבישי רוח הוא מיפוי גבישי רבגוני של תחושות והגיגים, שמושא התייחסותם הוא האחר על זהויותיו המשתנות ומערכות היחסים איתן. זאת שירה היונקת את חיותה וחוויותיה מהחיים שקורים ותובעים אישור לקיומם - גבר, אשה, טבע ומראות נוף המדובבים נימות נסתרות. המשוררת לשה מילים ומפסלת מהן אמירות אישיות וכאב קיומי חשוף המהול באירוניה, גבישי רוח קשים ורכים גם יחד, המשתקפים במורכבות הנופית המתעתעת "כדרך שמתעתעים דברים בקרקעית ים" / הרך מתרצה כקשה והקשה כרך. האור - מאתו עיניים. וזה, אם תרצו, גם המיפוי הטופוגרפי של מרקם החיים העולה מהשירים.

על העטיפה ציור משל אדם רובין, שבו נראה עץ נטוע בתנועה המזכירה דמות אנושית. גם